

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

NUMMER 11 | DECEMBER 2007

JUL UNDER BESÆTTELSEN

FORSIDEILLUSTRATION:

Scenen på Teknisk Skole ved De gamles Jul.

Foto: Sanda-Foto, ca. 1950.

KILDER:

Besættelsestidens hvem hvad hvor, 1965.

Udvalget De gamles Juls arkiv. Stads- og lokalarkivet.

Anker Jespersen: En amagerdrengs erindringer. Udgivet af Sundby Bibliotek, 1991.

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

JUL UNDER BESÆTTELSEN

To civilbetjente patruljerer ved gadekæret i Maglebylille under besættelsen. Måske er den ene Anker Jespersen. Foto: 1941.

CB-VAGTENS JUL

Anker Jespersen har i hæftet: ”En amagerdrengs erindringer” fortalt om sine oplevelser i den første jul under besættelsen. Han var i 1939 blevet CB-betjent eller civilpolitibetjent og skulle arbejde med dette i Tårnby, hvor hans forældre boede. CB-betjentene var værnepligtige, der var indkaldt til Civil Beskyttelsestjeneste. De kunne arbejde i brand-, sanitets- eller polititjeneste.

I september 1940 blev Anker

Jespersen og et par andre flyttet fra Kastrup til Maglebylille. De stod vagt ved gadekæret. Her var rejst en halv bom på begge sider af vejen, på højre side var anbragt et skilt, hvor der stod skrevet ”Kontrolsted-Stop- Politiet”. CB – betjentene havde vagtlokale i den lokale skytteforenings bygning. Der skulle være to mand på vagt hele tiden. De, der havde lovligt ærinde i lufthavnen, kunne mod at vise et ”ausweis”, få lov til at passere kontrolposten. Tyskerne havde opført en hel barakby på

lufthavnsområdet. Barakkerne var camoufleret, så de samlet ovenfra kunne ligne en bakke. Betjentene fik lov af deres chef til at benytte kantinen i en af barakkerne mod at huske at betale, for hvad de købte.

Anker Jespersen fortæller her om sin jul 1940 som CB-vagt i Maglebylille:

”Det blev ikke en jul, som vi plejede. Der var rationeringer, og julestemningen manglede for alt var forandret. Jeg var på vagt i hele julen, det var trist ikke at være hjemme juleaften, men vagten skulle passes. Da vi kom over i den tyske kantine havde tyskerne rejst et meget stort og flot juletræ med al det julestads, der fandtes, og træet var flot pyntet med elektrisk lys. Men vi blev meget skuffede og kedede af det, da vi så, at der på træet hang mange små guirlander med Dannebrogslag overbemalet med sorte hagekors. Det var mere, end vi kunne tage, så vi forlod kantinen. Selve juleaften blev vi inviteret på aftenkaffe og æbleskiver hos familien Corneliussen, men kun to ad gangen, da der skulle stå to mand på vagten. Første juledag blev vi budt på frokost hos gårdejer Erlandsen med øl og snaps, og om eftermiddagen blev vi inviteret på kaffe og likør hos gårdejer Nielsen, der boede indenfor afspærringen. Så vi fik trods alt fejret jul.”

DE GAMLES JUL I ÅRENE 1940-1945

Traditionen

Traditionen med at arrangere en julefest for de ældre i Tårnby Kommune begyndte i 1924, hvor to af byens købmænd fik ideen. Arbejdernes Fællesorganisation blev hurtigt en væsentlig part i organiseringen af arrangementerne. Siden starten er festen blevet holdt med så stor tilslutning, at den må afholdes over flere gange.

I de første mange år blev der indsamlet penge hos handlende. Man arrangerede andespil samt lokale sommerfester, og overskuddet herfra gik til julefesten. I dag er kommunen en væsentlig bidrager, men man får stadig tilskud fra virksomheder, grundejerforeninger og boligselskaber. Deltagerne skal i øvrigt selv bidrage med et mindre beløb.

Indsamling

Da Udvalget for De gamles Jul skulle arrangere den første julefest under besættelsen, fik rationeringen af forskellige varer indflydelse på indholdet af festen. Men som der står i

forhandlingsprotokollen:

”Trods krig og besættelse af vort land håbede man, at det måtte lykkes os atter i år at skaffe midler til festen, det tiltrænges i år mere end nogensinde at give vore gamle venner en opmuntring i den ellers så vanskelige og mørke tid”.

Man afholdt et stævne på boldbanen ved Saltværksvej med ”damefodbold”, der vakte jubel hos publikum, tovtrækning forskellige løb og musik spillet af Jernbaneorkestret.

Senere blev der afholdt keglepil og skydekonkurrence

i Kastruplund. Overskuddet fra festlighederne var på 800 kr. I lighed med andre år blev der afholdt ande- og flæskespil på Kastruplund, hvor salen blev fyldt til sidste plads, flere måtte gå forgæves. Her kunne man vinde en hel gris parteret af Kastrupslagteren Steffensen, en gås, ænder, en steg, en hare, æg, smør og rugbrød, alt sammen eftertragtede varer i en rationeringstid. Spillet gav da også det største overskud nogensinde, den nette sum af 389,65 kr.

Udvalget og frivillige hjælpere bag De gamles Jul. I forreste række ses fra venstre som nr. 2 og 3 Axel Gjerster og Svend Haack.

Foto: Sanda-Foto ca. 1950.

Rationering

Da selve festen skulle arrangeres, var man klar over, at traktementet ikke kunne blive som hidtil. Man måtte erstatte serveringen af chokolade med kaffe i stedet for, *"hvad mange af de gamle heller ikke er ked af, de gamle elsker jo en kaffefetår."* Derudover fik udvalget tilladelser til indkøb af 500 kg sukker fra fordelingskontoret. De gamle skulle hentes i rutebiler. Man havde fået tildelt 75 liter fra benzinnævnet, hvilket var for lidt, men i stedet fik man så 15 liter et andet sted fra, hvor oplyses ikke. Man havde forhørt sig hos de lokale vognmænd, Wenniche, Bentzen, Gustavsen og Madsen, der alle var villige til at køre med gæster, de to sidste vognmænd også dagen efter med kurve til de ældre, der ikke kunne komme. Der blev uddelt benzinkort til vognmændene, så de selv kunne købe benzinen.

Buskørslen var arrangeret således, at der blev afhentet gæster til julefesten følgende steder:

- Pilegården ca. kl.12.00
- Tårnby Kro ca. kl. 12.05
- Præstefælledvej ca. kl. 12.00

- Gemmas Allé ca. kl. 12.10
 - Maglebylille ca. kl. 12.10
- samt ekstra vogne fra De gamles Hjem på Pyrus Allé.

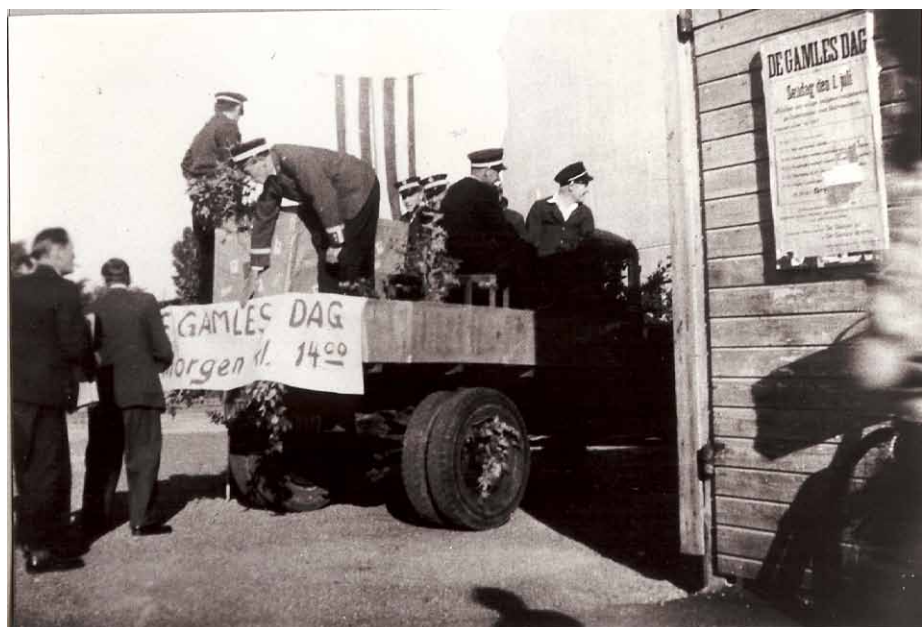
Julefest i krigens skygge

Julefesten blev afholdt den 22.12 1940 på Kastruplund. I referatet fra festen står bl.a.:

"Trods krig og besættelse af vort land, trods rationering og indskrænkning lykkedes det at skabe en festlig og fornøjelig eftermiddag for vore gamle. Kl. godt 12 begyndte vore gæster at indfinde sig og tog plads ved de lange pyntede borde, medens musikken spillede gamle julesalmer. Kl. 12.30 var salen fyldt til sidste plads."

Udvalgets formand Axel Gjerster bød velkommen og takkede de mange tilskudsgivere og frivillige hjælpere, der havde gjort festen mulig.

Kastrup Bys Sangforening sang gamle julesalmer under ledelse af komponisten Carl Fr. Lieberkind. Både Sognerådsformand Richardt Jacobsen og hans partifælle og folketingsmand, H. C. Hansen, holdt taler. Sidstnævnte fortalte om arbejdet på rigsdagen, og han udtrykte håb om, at det måtte lykkes for Danmark at vedblive

De gamles Dag, som blev brugt til at indsamle penge til julefesten. Her et optog fra 1950.

frit. Svømmeklubben Kviks amatører opførte sketchen "Ægteskabsannoncen", "*Der gjorde stor lykke men ønskeligt, om der var talt noget højere*". Så blev der serveret wienerbrød, kaffe, portvin og kager. Herreerne fik desuden cigarer og damerne en pose chokolade. Folketingsmand N.P. Nielsen sluttede af, inden salen blev ryddet, så der kunne blive danset omkring juletræet. Festen sluttede kl. 17 med, at der blev uddelt julekurve til de ældre.

Kurven bestod af en steg, ½ kg. sukker, 2 appelsiner, 1 stk. vaskesæbe til enlige og det dobbelte til ægtepar. Det kan lyde lidt sjovt, at der i kurven var et stykke sæbe, men det var vanskeligt at skaffe under krigen og blev, som det kan ses nedenfor, også ramt af rationering. De ældre, der var syge og dermed fraværende, i alt 226, fik dagen efter bragt en lignende kurv.

De gamles jul på Teknisk skole i 1943. Foto: ABC foto.

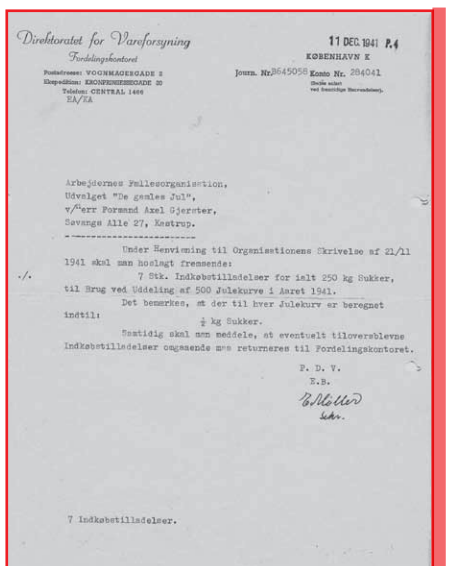
Der er et yndigt land

Året efter blev der på samme måde først indsamlet penge ved dels et stævne i Kastrup og dels senere ved andespil. Ved stævnet den 10. august, hvor der var ca. 2000 tilskuere, skrev en avis bl.a.:

"Omkring banen vagede en halv snes Dannebrogslag og hurtig-malerplakater manglede heller ikke. Disse lød bl.a. "Selv om der kriges i øst og vest skal de Gamle alligevel ha' deres fest". Der var bl.a. fodboldkampe med hold bestående af CB- betjente. En af kampene blev spillet mellem havnearbejdere og folk fra Svovlsyrefabrikken, de sid-

ste vandt 4-1. Udvalget havde bedt gartnere om grønsager til gevinster ved andespillet, og de havde da også leveret porrer og sellerier. Julefesten blev dette år afholdt over to dage på Teknisk skole. Udvalget havde gode forbindelser til H.C. Hansen, og han havde formidlet, at Kgl. Skuespiller Albert Luther deltog i festerne og læste digte. Det samme gjaldt operasanger Milling Petersen, der sang julesalmer. Denne gang opførte Korsvejens skole "Den lille pige med svovlstikkerne". De gamle fik dette år en steg og sukker med hjem.

Fordelingskontoret under Direktoratet for Vareforsyning meddelte udvalget "De gamle Jul" at man sender 7 tilladelser til at købe 250 kg. sukker til de ældres julekurve. Samtidig vil kontoret sikre sig, at eventuelle resterende tilladelser tilbagesendes. 1943.

De patriotiske følelser kom til udtryk ved julefesten i 1942, hvor H.C. Hansen igen talte og udråbte et leve for Danmark. Dernæst blev der stående sunget "Der er et yndigt land". Ved denne julefest deltog også den socialdemokratiske landbrugsminister Chr. Bording, der boede i kommunen. Han lovede, at der snart ville komme mere flæsk i handelen.

Den tidligere Sognerådsformand, N.P. Nielsen holdt ligeledes en tale, hvor han bl.a. mindede de af de ældre, der var gået bort i årets løb.

Tørveløb

Ved stævnet i august 1944 var forskellige løb bl.a. med sække indeholdende tørv, og ikke som deltagerne troede med kartofler. Efter stævnet oplyste formanden at den ene 1/2 tons tørv var afleveret men ikke til hvem- og hvis den anden 1/2 tons på "grøn seddel" ikke blev afhentet skulle tørvene bruges til andespillet. Om det var til opvarmning af lokalet eller som præmie, oplyses ikke. Men det viser at denne type brændsel også var rationeret og en efterspurgt vare på dette tidspunkt.

Samme år besluttede udvalget, at julefestens begyndelse skulle fremrykkes, så de gamle kunne komme hjem før mørkets frembrud. Invalideorganisationen havde rettet henvendelse om, at deres medlemmer også kunne deltage. Dette blev vedtaget, dog gjaldt det kun de invalidepensionister, der var over 60 år. Derfor var der denne gang 650 deltagere. Manglen på tobak bevirkede, at mændene dette år kun fik cerutter. Julepakken bestod af flæsk, sukker, kaffe og franskbrød, som man havde indhentet tilladelse til at købe hos varedirektoratet.

Den først julefest efter befrielsen

Så kom befrielsen, men efterdønningerne af krigen kunne stadig mærkes. Teknisk Skole kunne ikke benyttes som festlokale, da amerikanerne havde beslaglagt skolen. Kastruplund, der var beslaglagt af englænderne kunne måske bruges, da der ikke længere var så mange af dem tilbage. Men det glippede også, da stedet ikke kunne blive frigivet til formålet. Det endte med

at blive Tårnby skoles gymnastiksal. Traktementet blev udvidet for første gang, da der foruden kaffe og lagkage også skulle serveres smørrebrød og øl. Julepakkens indhold skulle udvalget først forhøre sig om hos myndighederne. Fordeleingskontoret blev spurgt, om man måtte købe sukker og mel, baconudvalget om indkøb af flæsk. Begge dele lykkedes. Som de andre år kom H.C. Hansen, der nu var blevet finansminister. Han havde sikkert også som ved tidligere julefester formidlet kontakt til det Kongelige Teater, for denne gang kom skuespilleren Preben Neergård.

I regnskabsberetningen for 1945 skrev udvalgets formand Roald Andersen bl.a. følgende:

”Der lå en særlig stemning over julefesterne i år, de første efter befrielsen. De gamle nød det med velbehag, men nogen billig omgang var det ikke, da også julepakkernes indhold var betydeligt forøget, er det forståeligt, at festerne kostede langt mere end tidligere; men vi havde pengene. Aldrig har bidragene flydt som tidligere år.”

FAKTABOKS: RATIONERING

Kort efter 2. verdenskrig så regeringen sig nødsaget til at begrænse befolkningens forbrug af visse varer gennem rationering. Her er et udpluk af de varer, der blev rationeret.:

- 18.9. 1939: benzin
- 25.9.1939: påbudt begrænsning af forbrug af el og gas
- Oktober 1939: sukker
- 16.12.1939: kaffe, te og kakao
- Februar 1940: brændsel
- 15.4. 1940: margarine, der forsvandt fra markedet inden udgangen af 1941
- 7.5.1940: begrænsning af fedtindholdet i sæbe og andre vaskemidler
- September 1940: brød og mel
- 8.11.1940: smør efter ordre fra tyskerne
- Nytår 1941: sæbe og samtidig skulle der blandes ler i hånd-sæben, desuden nedsættelse af fedtprocenten i sødmælk
- Februar 1941: salg af fiskenet og fiskeredskaber
- April 1941: restauranter får restriktioner, det store kolde bord forbydes og der skal være en ugentlig kødløs dag
- 24.6.1941: generatorbrændsel
- Fra slutningen af 1941 forsvandt de sidste beholdninger af kaffe, te, og kakao fra det legale marked og salg af samme blev forbudt
- Maj 1943: købekort på kød og flæsk, her skulle ethvert indkøb af kød noteres
- August 1944: skotøj skulle noteres på et forbrugerkort
- 10.2. 1945: salt
- 16.2.1945: kaffeerstatning
- 8.4.1945: soda og andre forvaskemidler
- Først efter befrielsen i efteråret 1945 blev tobak rationeret.

Her i kommunen blev rationerings- og andre forbrugskort udleveret til hver husstand på skolerne efter behørig fremvisning af legitimation.

Kilde: Besættelsestidens hvem hvad hvor, samt kommunale annoncer.

Fra 2008 udkommer Glemmer du kun hver anden måned men med et større indhold.

Vi udkommer således fremover januar, marts, maj, juli, september samt november.

Vi ønsker alle en glædelig jul og et godt nytår, samt tak til alle, der har bidraget til at gøre arkivet bedre ved afleveringer, lån, fortællinger og spørgsmål.

Med venlig hilsen

Inger Kjær Jansen
Stads- og Lokalarkivet

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	15.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 15.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN Udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"

Tirsdag til søndag 14.00-17.00

Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:

PERMANENTE OG

SKIFTENDE Udstillinger

Lørdag og søndag 13.00-16.00